

Ε.Μ.Π

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ 6

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

**[ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΥΟ ΚΤΙΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΑΘΗΝΑ]**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΑΛΑΚΟΖΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
6^ο ΕΞΑΜΗΝΟ 2012-2013
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ: ΤΟΥΡΝΙΚΙΩΤΗΣ, ΤΣΙΑΜΠΑΟΣ

Περιεχόμενα

Εισαγωγικά.....	σ.3
Τα κτίρια.....	σ.3
▪ Πολυκατοικία στην οδό Αγ. Ισιδώρου 3.....	σ.3
○ Πραγματολογικά στοιχεία ταυτότητας κτιρίου.....	σ.3
○ Υλικότητα.....	σ.3
○ Ένταξη.....	σ.4
○ Επιρροή στον περιβάλλοντα χώρο.....	σ.5
○ Αξιοποίηση/ Εκμετάλλευση στοιχείων οικοπέδου- περιοχής...σ.6	
○ Λειτουργικότητα- Μορφή- Χρήση.....	σ.7
▪ Πολυκατοικία στην οδό Ασκληπιού 152.....	σ.10
○ Πραγματολογικά στοιχεία ταυτότητας κτιρίου.....	σ.10
○ Υλικότητα.....	σ.11
○ Αισθητική- Επιρροές.....	σ.11
○ Ένταξη.....	σ.12
○ Επιρροή στον περιβάλλοντα χώρο- Αξιοποίηση/ Εκμετάλλευση στοιχείων οικοπέδου- περιοχής.....	σ.13
○ Λειτουργικότητα- Μορφή- Χρήση.....	σ.14
Κριτήρια.....	σ.17
Βιβλιογραφία.....	σ.20

Εισαγωγικά...

«Κάθε αρχιτέκτων είναι και κριτικός γιατί πρέπει να μπορεί να ξαναδιαβάσει και να διορθώσει τις επινοήσεις του και κατ' αναλογία, κάθε κριτικός είναι και αρχιτέκτων, μια και συμμετέχει και ξαναζεί τη διαδικασία του σχεδιασμού ελέγχοντας την μελέτη των περιεχομένων και των λειτουργιών, παρακολουθώντας την μελέτη των περιεχομένων και των λειτουργιών, παρακολουθώντας τις διάφορες φάσεις της μορφοποίησης της έκφρασης και επεμβαίνοντας για να εγγυηθεί τη συνέπεια αλλά ταυτόχρονα και την ίδια αυτή την ελευθερία», Bruno Zevi

Η κριτική της αρχιτεκτονικής έχει προ πολλού θεωρηθεί αναπόσπαστο μέλος της συνολικής αρχιτεκτονικής δημιουργίας και συγχρόνως έρχεται να καταξιώσει μέσα σ' ένα χώρο θεωρητικής αντιμετώπισης, τις συσσωρευμένες φιλοσοφικό-ιστορικές εμπειρίες, τον αρχιτέκτονα, το έργο αλλά και αυτόν τον ίδιο τον κριτικό της αρχιτεκτονικής. Διαφέρει ριζικά απ' τη κριτική ενός θεάτρου, μιας ταινίας, ενός λογοτεχνικού έργου κι αυτό γιατί η αρχιτεκτονική, τα προϊόντα της, βιώνονται καθημερινά, «εσωκλείουν» ανθρώπινες ζωές, δεν μένουν αναλλοίωτα όπως ένα έργο ζωγραφικής, μεταβάλλονται και τροποποιούνται ακριβώς γιατί αποτελούν δοχεία ζωής, υποδοχείς και καλλιεργητές ανθρώπινης δραστηριότητας.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει μια προσπάθεια συγκριτικής κριτικής ανάλυσης δυο πολυκατοικιών στην ίδια περιοχή του κέντρου της Αθήνας, με αρκετά όμοια τρέχουσα χρήση αλλά με αρκετή χρονολογική διαφορά στα έτη οικοδόμησης. Η αξιολόγησή τους αλλά και η διαμόρφωση των κριτηρίων έγιναν με βάση δυο θέσεις ως προς την κριτική της αρχιτεκτονικής: την κριτική του έργου ως δημιουργία με αναφορά σε αρχιτεκτονικές αξίες και την κριτική μέσα απ' την πραγμάτωσή και τη βίωση του απ' τους χρήστες.

Τα κτίρια:

- Πολυκατοικία στην οδό Αγ. Ισιδώρου 3, Νεάπολη Αθηνών

*Πραγματολογικά
στοιχεία
ταυτότητας
κτιρίου*

Το κτίριο στην οδό Αγ. Ισιδώρου 3 στην περιοχή της Νεάπολης είναι μια πολυκατοικία πέντε ορόφων που ολοκληρώθηκε το 2001 απ' το κατασκευαστικό γραφείο Μπουρλώτος Α.Τ.Ε.Ε. Το τεχνικό γραφείο ιδρύθηκε από τον κ. Μπουρλώτο Αντώνιο (πολιτικό μηχανικό) και αναλαμβάνει κυρίως αναθέσεις έργων από διάφορους δήμους της Αττικής, όπως ανάπλαση και σχεδιασμός παιδικής χαράς, επισκευές δημόσιων κτιρίων τοπικής σημασίας (π.χ. σχολεία), κατασκευή και επέκταση δικτύου όμβριων υδάτων κ.α. (σύμφωνα με παλιότερο δημοσιευμένο προϋπολογισμό του γραφείου). Περισσότερα στοιχεία για τις δραστηριότητες, το προσωπικό, το ίδιο το γραφείο όπως και του ιδιοκτήτη του, ήταν αδύνατο να συλλεχθούν λόγω απροθυμίας συνεργασίας του ιδίου.

Εικόνα 1

Το κτίριο χτίστηκε στη θέση μιας παλιάς μονοκατοικίας του 1940 και σχεδιάστηκε αρχικά για να στεγάσει γραφεία, αλλά σήμερα έχει μεικτή χρήση, κατοικίας και γραφείων. Το ισόγειο καθώς και οι δύο πρώτοι όροφοι χρησιμοποιούνται ως επαγγελματική στέγη γραφείων εκ των οποίων και αυτά της κατασκευάστριας εταιρίας. Οι όροφοι απ' τον τρίτο και μέχρι τον πέμπτο είναι κατοικίες (διαμέρισμα τρίτου και μεζονέτα τετάρτου-πέμπτου ορόφου).

Η είσοδος στο κτίριο γίνεται μέσω καγκελόπορτας που βγάζει σε στεγασμένο ημιπαιθριο χώρο, τύπου πυλωτής, στον οποίο βγαίνει και ο υπαίθριος-ημιπαιθριος χώρος του διαμερίσματος του ισογείου. Για την είσοδο στον κοινόχρηστο χώρο της πολυκατοικίας (διάδρομοι, κλιμακοστάσιο, ανελκυστήρας) διαμορφώνεται διάδρομος που οδηγεί σε δεύτερη πόρτα. Στη συνέχεια γίνεται ουσιαστικά η είσοδος στο κτίριο.

Η όψη του κτιρίου μέχρι και τη στάθμη του τρίτου ορόφου, εμφανίζει εσοχή στο αριστερό τμήμα της και συνεχίζει με μια τεθλασμένη καμπύλη που το επαναφέρει στο ίδιο επίπεδο με τα μέτωπα των διπλανών του κτισμάτων. Απ' τον τρίτο όροφο και πάνω το κτίριο συνεχίζεται στην κατακόρυφη περασιά που ορίζει η εσοχή, απ' όπου ξεκινά επίσης και η σταδιακή υποχώρηση των διαμερισμάτων για τη διαμόρφωση ρετιρέ.

Υλικότητα

Ως μοντέρνα κατασκευή έχει φέροντα οργανισμό οπλισμένου σκυροδέματος και οι επιφάνειές του, κατά κύριο λόγο, επικαλύπτονται με χρωματισμένο επίχρισμα. Οι όψεις του πρώτου και δευτέρου ορόφου διαφοροποιούνται μέσω της χρήσης μαρμάρου για την κάλυψη των επιφανειών γύρω από τα ανοίγματα των παραθύρων. Λόγω της κλίσης του δρόμου καθ' ότι βρίσκεται στους πρόποδες του λόφου του Λυκαβηττού, διαμορφώνεται μια

κατώτερη ζώνη υπό της στάθμης εισόδου στο κτίριο (εξυπηρετεί ως είσοδος στον υπόγειο χώρο στάθμευσης), η οποία επίσης διαφοροποιείται μέσω της χρήσης πέτρας για την κάλυψη των επιφανειών.

Ένταξη

Το κτίριο βρίσκεται σε περιοχή με χρήση κυρίως κατοικίας, με εξαίρεση καταστήματα μικρών ιδιοκτησιών τα οποία όμως και πάλι περιορίζονται στους κεντρικούς δρόμους της περιοχής και σχεδόν αποκλειστικά στο ισόγειο των οικοδομών. Αποτελεί αντιθετικό στοιχείο το γεγονός, ότι αν και νεόδμητο σχετικά κτίριο, κατά τη μελέτη του φαίνεται να αγνοήθηκε ο παράγοντας του διαχωρισμού των χρήσεων γης. Προφανώς επιτρέπεται απ' τους κανονισμούς της πολεοδομίας η οικοδόμηση κτιρίου γραφείων στη συγκεκριμένη περιοχή, θα έπρεπε όμως ο υπεύθυνος/αποδέκτης του έργου να λάβει υπόψη του τον εν λόγω περιορισμό και να επιλέξει άλλη τοποθεσία για το κτίριο του. Η παραπάνω διαπίστωση φυσικά, έχει λόγο ύπαρξης τη στιγμή που η μετατροπή των ασφυκτικών πλέον, για τον άνθρωπο, αστικών κέντρων σε βιώσιμα, αποτελεί κοινό στόχο τόσο της πολιτείας όσο και των υπολοίπων παραγόντων που εμπλέκονται στην κατασκευαστική-οικοδομική παραγωγή. Η οικοδόμηση συνεπώς ενός κτιρίου το οποίο εκ σχεδιασμού προορίζεται για κτίριο γραφείων σε μια περιοχή κατοικίας, είναι εξαρχής προβληματική όσο αφορά την ένταξή του με τα υπάρχοντα κτίσματα.

Διαφορετικές χρήσεις ακολουθούνται από διαφορετικές ανάγκες και συνεπώς απαιτούν διαφορετική μορφή για την εύρυθμη λειτουργία τους. Το πρόβλημα εντείνεται ακόμη περισσότερο όταν το εν λόγω κτίριο τοποθετείται σε οικόπεδο με πρόσβαση σε δρόμο ο οποίος χρησιμοποιείται πρωτίστως ως πεζόδρομος και φιλοξενεί αρκετά κτίρια τα οποία χρονολογούνται σε μια παλιότερη εποχή. Η Αγ. Ισιδώρου είναι ένα στενό δρομάκι, με ελάχιστη έως καθόλου κίνηση αυτοκινήτων και με χαρακτήρα μιας περασμένης εποχής που διαμορφώνεται από νεοκλασικά και από λαϊκές κατοικίες της ίδιας περιόδου. Το κτίριο μας γειτνιάζει απ' τη μια πλευρά με μια πολυκατοικία της μεταπολεμικής περιόδου, η οποία όμως έχει την κύρια όψη της στη μεριά του κάθετου δρόμου (Ασκληπιού), και απ' την άλλη με μια ισόγεια λαϊκή μονοκατοικία της νεοκλασικής περιόδου. Απέναντι επίσης υπάρχει νεοκλασική, ανακαινισμένη κατοικία ύψους δύο ορόφων. Προκειμένου να εκμεταλλευτεί το μέγιστο των

Εικόνα 2

Εικόνα 3

τετραγωνικών του οικοπέδου αλλά και της θέας, κατά το σχεδιασμό του εξεταζομένου κτιρίου παρατηρείται ασυνέπεια/αδιαφορία ως προς τα στοιχεία του δομημένου περιβάλλοντος στο οποίο τοποθετείται, τόσο στη διαμόρφωση του όγκου και της σύνθεσης της όψης, όσο και στην καθ' ύψος ανάπτυξη του κτιρίου αλλά και στην επιλογή των υλικών δόμησης.

Ένα άλλο κριτήριο ένταξης αποτελεί και η υλικότητα του κτιρίου. Παρατηρείται η χρήση τριών υλικών στη διαμόρφωση της όψης. Υπάρχει σίγουρα η λογική της διαφοροποίησης του υλικού ανά ζώνη και ανά χρήση, αν και αυτή η «λογική» μάλλον προέκυψε απ' τα μορφολογικά στοιχεία του κτιρίου (ρετιρέ) και όχι ως πρόθεση εξωτερίκευσης των διαφορετικών χρήσεων (πόσο μάλλον όταν δεν υπήρχε η πρόβλεψη για τις τρέχουσες χρήσεις). Επιπλέον θέμα που προκύπτει είναι και η μεταξύ τους συνάφεια, αλλά και αυτή με το περιβάλλον του κτιρίου. Η επένδυση του πρώτου και δεύτερου ορόφου εξωτερικά με μάρμαρο ίσως γίνεται για την «εμφάνιση» της χρήσης του κτιρίου ως επαγγελματική στέγη, παρ' όλα αυτά έρχεται σε αντίθεση με το χειρισμό των όψεων των παραπάνω ορόφων που είναι κατοικίες- ρετιρέ και δεν αντιμετωπίζονται ως τμήμα του ίδιου κτιρίου. Το μάρμαρο χρησιμοποιείται μεν και στα νεοκλασικά αλλά με τη μορφή διακοσμητικών στοιχείων και όχι ως υλικό επικάλυψης. Η χρήση επίσης του τεχνητού λίθου για την επικάλυψη της ζώνης υπό της εισόδου και σε συνδυασμό με τα δυο προαναφερθέντα (επίχρισμα και μάρμαρο) προκαλεί μάλλον σύγχυση στην εντύπωση που δίνει τελικά το κτίριο. Γραφειακοί χώροι ή κατοικία; Και τα δυο; Το αποτέλεσμα είναι η απόδοση μιας συγκεχυμένης εντύπωσης αναφορικά με τη χρήση του κτιρίου, αλλά και η αίσθηση της τμηματικής αντιμετώπισης μιας ενιαίας όψης, η οποία μοιάζει να προέκυψε απ' το συνδυασμό όψεων τελείως διαφορετικών κτιρίων.

Εικόνα 4

*Επίδραση
στον
περιβάλλοντα
χώρο*

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το εξεταζόμενο κτίριο βρίσκεται σε έναν μικρό, ανηφορικό δρόμο που οδηγεί στην εκκλησία του Αγ. Ισίδωρου πάνω στο λόφο του Λυκαβηττού. Στον ίδιο δρόμο επίσης υπάρχουν και άλλες τυπικές αθηναϊκές πολυκατοικίες της μεταπολεμικής περιόδου, όπως και μερικά νεοκλασικά κτίρια (κατοικίες) που δεν ξεπερνούν σε ύψος τους δυο ορόφους. Χωρίς το συγκεκριμένο κτίριο να αποτελεί το μόνο «παράταιρο» κτίσμα (στον ίδιο δρόμο υπάρχει και κτίριο της μεταπολεμικής περιόδου με πλήθος μεταγενέστερων επεμβάσεων, που στεγάζει δημοτικό βρεφοκομείο), συνιστά ωστόσο διάσπαση του ήδη διαμορφωμένου «ύφους» του δρόμου. Επίσης το μεγάλο ύψος του κτιρίου σε συνδυασμό με το μικρό πλάτος του δρόμου και με τις ήδη υπάρχουσες πολυκατοικίες μετατρέπουν το δρόμο αυτό σε ανήλιαγο και «ασφυκτικό» στενάκι. Η γειτνιάζουσα μονοκατοικία όπως και το διώροφο

νεοκλασικό ακριβώς απέναντι από το κτίριό μας μοιάζουν να έχουν «ζαρώσει» υπό τον όγκο των διπλανών τους νεότερων κτιρίων που ρίχνουν «επιβλητικά» τη σκιά τους.

Συνεπώς με την εγκατάσταση ενός κτιρίου πέντε ορόφων σε ένα τόσο στενό δρόμο, με αδιαφορία για την απαγορευτική αναλογία πλάτους- ύψους του δρόμου που δημιουργείται και με την έγκριση της πολιτείας, επιβάλλονται συνθήκες δυσάρεστες για τους υπόλοιπους κατοίκους καθώς, ιδιαίτερα γι' αυτούς των χαμηλότερων κτισμάτων, υπάρχει στέρηση επαρκούς φυσικού φωτισμού και αερισμού. Συνθήκες διαβίωσης δηλαδή, που ανήλθαν σε πρωτίστης σημασίας αξίες κατά την περίοδο του μοντερνισμού, τείνουν να εξαλειφθούν και πάλι επιστρέφοντας τα αστικά κέντρα πίσω στην εποχή της βιομηχανικής επανάστασης.

*Αξιοποίηση-
εκμετάλλευση
στοιχείων
οικοπέδου/
περιοχής*

Το οικόπεδο του εξεταζόμενου κτιρίου είναι ένα τυπικό οικόπεδο κεντρικής περιοχής, με τα ιδιαίτερα εκείνα στοιχεία που διαθέτει άλλωστε κάθε κομμάτι αστικής αττικής γης όπως αυτά διαμορφώθηκαν υπό τις κοινωνικο-πολιτικο-οικονομικές συνθήκες του περασμένου αιώνα. Όπως φαίνεται και στην εικόνα, το οικόπεδο προς εκμετάλλευση έχει σχήμα γράμματος Γ, με κλίση που σημειώνεται από βορειοδυτικά προς νοτιοανατολικά καθώς ο δρόμος ανηφορίζει προς το Λυκαβηττό. Όπως συμβαίνει με τα περισσότερα οικόπεδα εντός μεγάλων αστικών κέντρων και εν προκειμένω του κέντρου της Αθήνας, οι επιλογές που έχει κανείς, ως προς την τοποθέτηση του κτιρίου είναι περιορισμένες. Το ήδη διαμορφωμένο δομημένο περιβάλλον του οικοπέδου αφήνει στενά περιθώρια επιλογών σχετικών με τον προσανατολισμό του κτιρίου,

Εικόνα 5

την είσοδό του σε σχέση με το δρόμο, την χωροθέτηση των λειτουργιών ενός κτιρίου γραφείων και την ικανοποίηση των διαφόρων πολεοδομικών υποχρεώσεων (πχ ακάλυπτος χώρος). Έτσι και στη δική μας περίπτωση η είσοδος του κτιρίου καθώς και η κύρια όψη του είναι αναπόφευκτα επί της Αγ. Ισιδώρου, διαμορφώνοντας στη συνέχεια τον όγκο του κτιρίου κατά τον άξονα ανατολής-δύσης. Σύμφωνα λοιπόν με τους προαναφερθέντες περιορισμούς και τις προκαθορισμένες επιλογές που προσφέρει το συγκεκριμένο οικόπεδο, ο προσανατολισμός που προέκυψε για το κτίριο είναι νοτιοδυτικός. Κατόπιν τούτου και εφόσον ο δυτικός φωτισμός δεν είναι ο ενδεικνυόμενος για γραφειακούς χώρους, τα δυτικά ανοίγματα του κτιρίου προφυλάσσονται με εσωτερικές περσίδες κατά τη μεγαλύτερη διάρκεια της μέρας, ώστε να επιτυγχάνονται συνθήκες άνεσης εσωτερικά. Αναφορικά τώρα με τα διαμερίσματα των τελευταίων ορόφων, εφόσον δεν πρόκειται για εργασιακούς χώρους αλλά για τους χώρους διημέρευσης των ενοίκων (καθιστικό, τραπεζαρία), η κατάσταση είναι πιο ανεκτή, αν και κατά τους θερινούς μήνες η χρήση σκιάστρων είναι απαραίτητη. Το θετικό της υπόθεσης είναι ότι τα διαμερίσματα, λόγω του ότι

βρίσκονται δυο ορόφους ψηλότερα από τα κοντινά τους κτίρια έχουν απεριόριστη θέα ως το Σαρωνικό κόλπο.

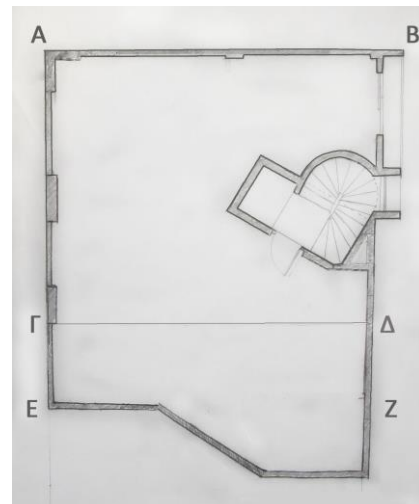
Όπως συμβαίνει τις περισσότερες φορές με τα οικοπέδα εντός αστικών περιοχών και μάλιστα ήδη δομημένων, ο προσανατολισμός του εν λόγω οικοπέδου ήταν καθορισμένος και εκ των πραγμάτων μη ευνοϊκός για τις λειτουργίες του κτιρίου, αφήνοντας ουσιαστικά στο σχεδιαστή μηδενικές εναλλακτικές επιλογές. Το οικοπέδο ωστόσο, διέθετε και ένα ακόμα ιδιαίτερο στοιχείο. Αυτό της κλίσης του εδάφους, το οποίο στη συγκεκριμένη περιοχή δεν μπορεί να αγνοηθεί. Ο κατασκευαστής /σχεδιαστής του κτιρίου, εκμεταλλεύτηκε σωστά αυτή τη διαφορά ύψους κατά μήκος της κύριας όψης του, δημιουργώντας στο κατώτερο σημείο την είσοδο για τον υπόγειο χώρο στάθμευσης.

Δεδομένων των περιορισμών που αναφέρθηκαν παραπάνω, φαίνεται πως αξιοποιήθηκαν τα όποια στοιχεία προσφέρονταν από την τοποθεσία και τη γεωμετρία του οικοπέδου, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρχαν περιθώρια βελτίωσης. Αρνητικό στοιχείο όμως παραμένει το γεγονός ότι η εκμετάλλευση των παραπάνω επιλογών, έγινε σε βάρος των γειτονικών, χαμηλότερων κτισμάτων.

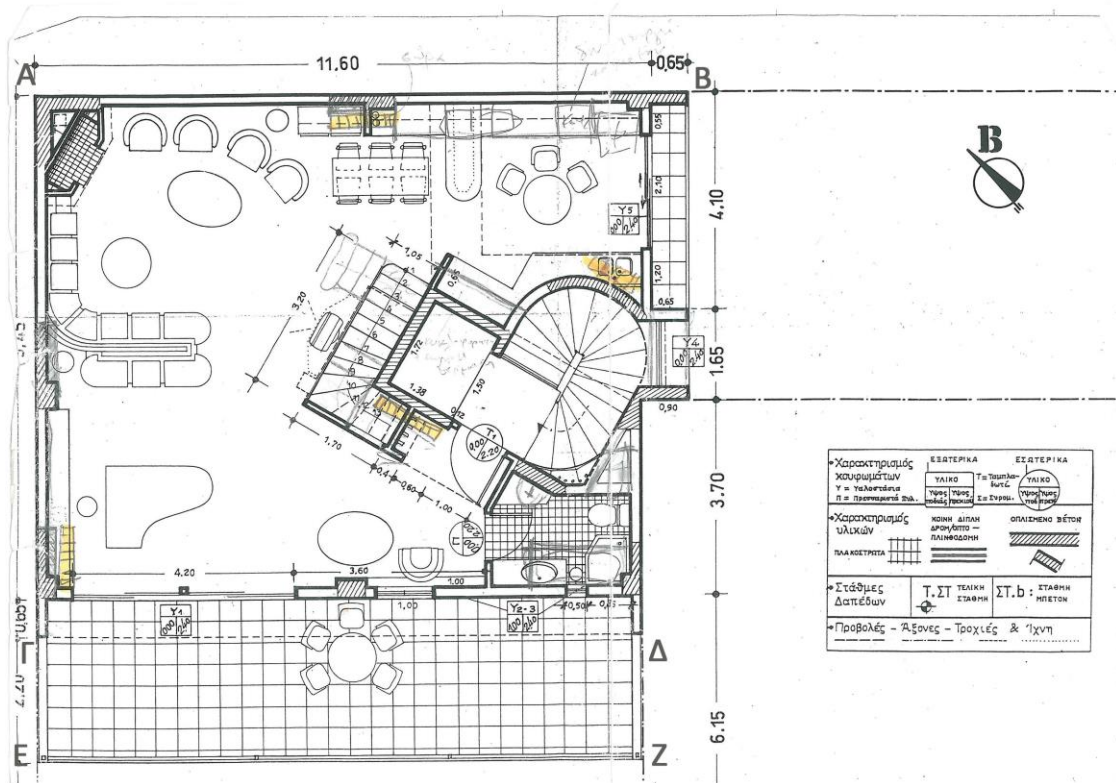
Λειτουργικότητα- Μορφή- Χρήση

Η πολυκατοικία στεγάζει όπως αναφέρθηκε δυο λειτουργίες, κατοικίες και επαγγελματική στέγη. Με τη διαφορά ότι η πρώτη χρήση δεν προβλέφθηκε κατά το σχεδιασμό, αλλά προέκυψε. Είναι συνεπώς, λογικό το συμπέρασμα ότι το κτίριο (μάλλον) μορφολογικά και λειτουργικά, εξυπηρετεί τη χρήση της επαγγελματικής στέγης αλλά όχι και αυτή της κατοικίας. Σε ισόγειο, πρώτο και δεύτερο όροφο στεγάζονται γραφειακοί χώροι. Συνεπώς, πιθανότατα οι χώροι του πρώτου και δεύτερου ορόφου (κατασκευαστικό γραφείο) από άποψη λειτουργικότητας, είναι πλήρως εναρμονισμένοι με τη χρήση τους ως γραφειακοί χώροι.

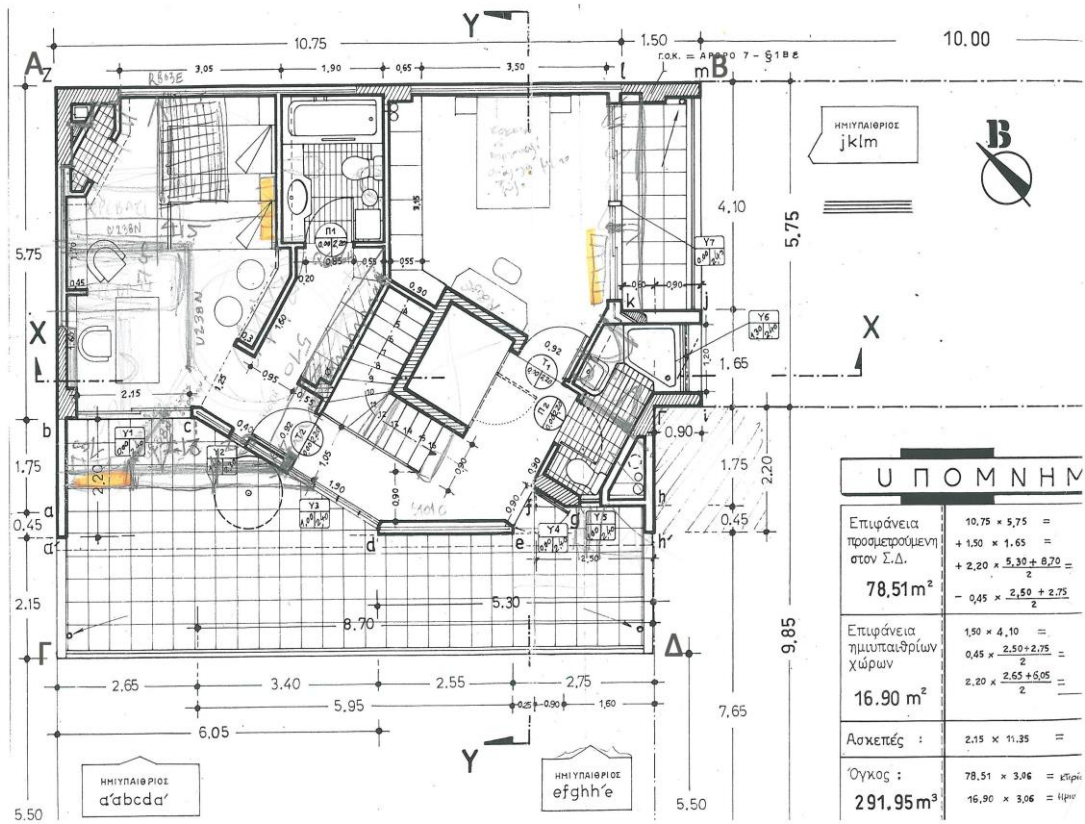
Το πρόβλημα ωστόσο εντοπίζεται στους ορόφους που χρησιμοποιούνται πλέον ως κατοικίες. Εδώ η μορφή έρχεται σε αντίθεση με τη λειτουργία και τη χρήση οδηγώντας αναπόφευκτα στην πλήρη απουσία λειτουργικότητας του χώρου ως κατοικία. Ο μελετητής οδηγούμενος απ' τις δεδομένες συνθήκες που παρείχε το οικοπέδο προς οικοδόμηση, σχεδίασε ένα κτίριο τυπικής κάτοψης χρησιμοποιώντας ορθοκανονικό κάναβο. Τον αγνοεί όμως κατά τη χωροθέτηση του κλιμακοστασίου και του ανελκυστήρα. Καθώς αυτό είναι το μόνο στοιχείο που δεν ακολουθεί την ορθοκανονική διάταξη όλου του υπόλοιπου κτίσματος, περιπλέκει την κατάσταση δημιουργώντας πολλούς «αρνητικούς», γωνιακούς χώρους με δυσκολία στη χρήση και λοξούς διάδρομους που δεν επιτρέπουν χρηστικές διευκολύνσεις. Αποτέλεσμα είναι η χωρίς λόγο περιπλοκή δυο κανάβων που τελικά δυσκολεύει τη διαδικασία εύρεσης επιμέρους, εργονομικών χώρων για την εξυπηρέτηση της καθημερινότητας σε μια κατοικία.

Εικόνα 6: σκαρίφημα τυπικής κάτοψης Α' και Β' στάθμης (γραφεία).

Εικόνα 7: κάτοψη Δ' στάθμης

Εικόνα 8: κάτοψη Ε' στάθμης
Πηγή: αρχείο ενοίκου

Η πολυπλοκότητα στην κάτοψη ή στην τομή ενός κτιρίου μπορεί να είναι θετικό στοιχείο όταν αυτή δεν αναιρεί την οργάνωση και τη σαφήνεια με τις οποίες πρέπει οι χρήστες να αντιλαμβάνονται το χώρο τους. Στην περίπτωσή μας όμως ισχύει η πολυπλοκότητα με την αρνητική της έννοια. Ο ατυχής συνδυασμός των δυο κανόνων που αναφέρθηκαν παραπάνω, δημιουργεί επιπλέον προβλήματα στην προσπάθεια μετατροπής του χώρου σε κατοικία για μια πενταμελή οικογένεια. Η υποδιαίρεση του χώρου σε μικρότερους για την εξυπηρέτηση της καθημερινότητας της οικογένειας, ανάγεται σε μείζων πρόβλημα. Σύμφωνα με τους ενοίκους, το γεγονός ότι το διαμέρισμα έχει ενιαίους χώρους (προορισμένους για γραφειακή χρήση), δημιουργεί αρκετές δυσκολίες στην καθημερινότητά τους λόγω απουσίας εσωτερικών διαχωριστικών και διαίρεσης του χώρου σε μικρότερους. Για τη δημιουργία εκείνων των χώρων που είναι απαραίτητοι για τη λειτουργία μιας κατοικίας αλλά και για την οικειοποίηση του χώρου απ' τους χρήστες του ως οικία, (η: [επίσ.] κτίριο ή χώρος όπου μένει κάποιος, κατοικία, σπίτι, καταφύγιο, ησυχαστήριο, χώρος για τους οικείους...) τοποθετούνται ελαφρές κατασκευές ή συνθέσεις επίπλων (π.χ. ράφια).

Οι χώροι αναπτύσσονται γύρω απ' το κλιμακοστάσιο με μια πολυπλοκότητα ως προς τη διάταξή τους, που οδηγούν στην πλήρη απουσία της αίσθησης οργάνωσης των λειτουργιών του σπιτιού, ιδιαίτερα στη δεύτερη στάθμη της μεζονέτας. Η σύνθεση των χώρων δεν χαρακτηρίζεται από σαφήνεια καθώς υπάρχουν διαδοχικοί χώροι στους οποίους η μετάβαση γίνεται διαμέσου του προηγούμενου, με αποτέλεσμα ένα περίπλοκο διάγραμμα λειτουργιών που δίνει την εντύπωση της χωροθέτησης με τυχαία και συμπτωματική σειρά. Επιπρόσθετο πρόβλημα στα αναφερθέντα, είναι και το ζήτημα της θέρμανσης των χώρων. Οι χώροι των τριών τελευταίων ορόφων χρησιμοποιούνται σταθερά τα τελευταία χρόνια ως κατοικίες προς ενοικίαση παρ' όλα αυτά όμως δεν έχει γίνει καμιά κίνηση εξοπλισμού αυτών των διαμερισμάτων ως τέτοιες. Στα σχέδια απεικονίζονται τα δυο επίπεδα μεζονέτας 185 τμ που κατοικεί η οικογένεια, και δίνουν μια αρκετά ξεκάθαρη εικόνα των τροποποιήσεων αλλά και των δυσκολιών που παρουσίαζε ο ήδη διαμορφωμένος χώρος. Στον αρχικό σχεδιασμό η θέρμανση του χώρου προβλέπονταν με τη χρήση σωμάτων θερμοσυσσωρευτών. . Ίσως η λειτουργία τους να είναι αποδοτική για τη θέρμανση ενός χώρου που χρησιμοποιείται κυρίως τις ώρες της ημέρας, αλλά προφανώς ανεπαρκής για μια κατοικία. Έτσι και πάλι με πρωτοβουλία των ενοίκων πραγματοποιήθηκε τοποθέτηση σωμάτων θέρμανσης. Είναι προφανής η αδιαφορία να εξοπλιστούν οι χώροι κατάλληλα για τη μετατροπή τους σε διαμερίσματα πριν την ενοικίαση τους, αλλά και η ελαφρότητα της απόφασης να ενοικιαστούν οι χώροι ως τέτοιοι τη στιγμή που δεν υπήρξε ποτέ τέτοια πρόβλεψη και ούτε καν ο τυπικός εξοπλισμός.

- Πολυκατοικία στην οδό Ασκληπιού 130, Νεάπολη Αθηνών

Πραγματολογικά
στοιχεία
ταυτότητας
κτιρίου

Η πολυκατοικία βρίσκεται στη γωνία Ασκληπιού και Συνεσίου Κυρήνης και χτίστηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη ολοκληρώθηκε το 1960 και περιελάμβανε τον πρώτο και το δεύτερο όροφο. Το κτίριο στην πρώτη αυτή μορφή του αποτέλεσε το πρώτο έργο τριών αρχιτεκτόνων που μόλις είχαν αποφοιτήσει από τη σχολή αρχιτεκτόνων μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, και που έμελε να εξελιχθούν σε μερικούς απ' τους πιο σημαντικούς διαμορφωτές της νεοελληνικής αρχιτεκτονικής. Ο λόγος για τους Γκάρτζο Κωστή, Δημήτρη και Σουζάνα Αντωνακάκη. Οι τρεις τους, καθώς και μερικοί ακόμα συμφοιτητές τους, θεωρούνται απ' τους σημαντικότερους συνεχιστές του μηνύματος του Κωνσταντινίδη, καθώς ήδη απ' τα πρώτα ατομικά έργα τους είναι ξεκάθαρη η επιρροή των αξιών του, όπως και αυτών του Πικιώνη και των ξένων «μεγάλων δασκάλων». Η δεύτερη φάση οικοδόμησης της πολυκατοικίας ολοκληρώθηκε είκοσι χρόνια μετά, μεταξύ 1991-93, μόνο απ' το Γκάρτζο, και περιελάμβανε την πρόσθεση δυο ακόμα ορόφων, αποκτώντας έτσι τη σημερινή και τελική μορφή του.

Πρόκειται για μια οικογενειακή πολυκατοικία η οποία είχε σχεδιαστεί και κατασκευαστεί κατόπιν αιτήματος του τότε ιδιοκτήτη κ. Τζαβάρα. Η ιδιοκτησία παραμένει μέχρι και σήμερα σε μελη της οικογένειας τα οποία επίσης κατοικούν ακόμα στο κτίριο. Βέβαια έχουν πραγματοποιηθεί αλλαγές τόσο σε στοιχεία του ίδιου του κτιρίου, αλλά και στη χρήση του ανά όροφο. Στο πρώτο στάδιο της κατοίκησης του, όλα τα επίπεδα (τρία, ισόγειο και όροφοι) χρησίμευαν ως κατοικίες. Οι χώροι του ισογείου ως ενοικιαζόμενο διαμέρισμα και αυτοί των υπερκείμενων ορόφων ήταν η κατοικία της οικογένειας. Σήμερα και μετά την ολοκλήρωση της πολυκατοικίας το ισόγειο έχει γίνει κλειστός χώρος στάθμευσης, ο πρώτος και ο δεύτερος είναι διαμερίσματα, ο τρίτος στεγάζει ψυχιατρικό ιατρείο και ο τέταρτος είναι επίσης κατοικία.

Η είσοδος στην πολυκατοικία βρίσκεται επί της Ασκληπιού και εισάγει τους κατοίκους στον κοινόχρηστο χώρο υποδοχής του κτίσματος. Ο ανελκυστήρας προστέθηκε μερικά χρόνια μετά την ολοκλήρωση της πολυκατοικίας και τοποθετήθηκε εκεί που αρχικά υπήρχε βοηθητική κυκλική σκάλα. Καθώς το ενδιαμέσο- δυο- ορόφων πλατύσκαλο της κύριας σκάλας χρησίμευε ως πλατύσκαλο και της βοηθητικής σκάλας για την πρόσβαση στον κάθε όροφο, έτσι

503

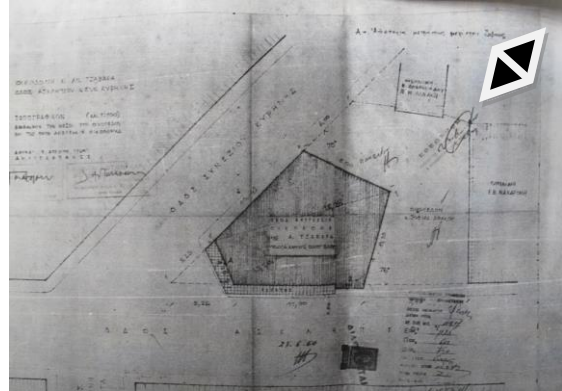
Εικόνα 9: 1959-60 ,πηγή: Νεοελλ. Αρχιτεκτονική, Φιλίππιδης Δ.

Εικόνα 10: σημερινή εικόνα

και ο ανελκυστήρας έχει στάσεις στο μισό του ύψους του κάθε ορόφου. Το κάθε διαμέρισμα διαθέτει ξεχωριστή είσοδο, όπως και οι τυπικές σημερινές πολυκατοικίες, και αν και οικογενειακή αποτελείται από ξεχωριστά διαμερίσματα ανά όροφο που δεν επικοινωνούν άμεσα μεταξύ τους. Ουσιαστικά πρόκειται για μια τυπική όσο αφορά τη λειτουργία της, πολυκατοικία.

Το οικοπέδο στο οποίο έχει κτιστεί το κτίριο μας έχει τραπεζοειδή κάτοψη και είναι γωνιακό. Το σπίτι συνεπώς έχει τρεις όψεις προς τους δρόμους που το περιβάλλουν και μοιράζεται δυο μεσοτοιχίες με τα διπλανά του κτίρια, και τα δυο μεταπολεμικές πολυκατοικίες, που χτίστηκαν μετά από την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης οικοδόμησης του. Το ισόγειο και ο πρώτος όροφος δεν διαθέτουν μπαλκόνια και είναι χτισμένα στο όριο της πρασιάς. Από το δεύτερο όροφο και πάνω δημιουργούνται εξώστες οι οποίοι διαμορφώνονται με μικρή υποχώρηση των κύριων χώρων των διαμερισμάτων. Το κτίριο δεν διαθέτει εσοχή στο επίπεδο του ισογείου ούτε διαμόρφωση ρετιρέ των τελευταίων ορόφων, γιατί κατά την πρώτη φάση οικοδόμησης του κτιρίου δεν ίσχυε ο σχετικός κανονισμός.

Εικόνα 11: κάτοψη οικοπέδου

Εικόνα 12

Υλικότητα

Ο φέρων οργανισμός του κτιρίου αποτελείται από συνδυασμό οπλισμένου σκυροδέματος και οπτοπλινθοδομής, ενώ οι επιφάνειες του καλύπτονται είτε με χρωματισμένο επίχρισμα είτε απλά βάζονται αφήνοντας εμφανείς ορισμένες επιφάνειες οπλ. σκυροδέματος. Στην όψη επί της οδού Συνεσίου Κυρήνης, στη ζώνη απ' τη στάθμη του δεύτερου ορόφου και κάτω χρησιμοποιείται στις επιφάνειες και εμφανής φυσικός λίθος. Στο κιγκλίδωμα του τέταρτου ορόφου και στη στάθμη του δώματος χρησιμοποιείται ξύλο, σαν επίστεψη. Τα χρώματα που έχουν επιλεγεί για τις εξωτερικές επιφάνειες του κτιρίου υπάρχουν σε ποικιλία και σίγουρα σε αρμονία μεταξύ τους αλλά και με τις διαφορετικές υφές που προσδίδουν τα διάφορα υλικά.

Αισθητική-Επιρροές

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, οι αρχιτέκτονες του κτιρίου ήταν απ' τους εξέχοντες συνεχιστές της αρχιτεκτονικής παράδοσης που δημιούργησε ο Κωνσταντινίδης, ο Πικιώνης και άλλοι, αλλά και μερικοί απ' τους λίγους που εναρμόνισαν και ενσωμάτωσαν στα έργα τους την αισθητική και τις αρχές τους. Η επίδραση του Le Corbusier είναι επίσης εμφανής, συνδυασμένη με το χαγιάτι του δεύτερου ορόφου. Η λιθοδομή στο ισόγειο, εξωτερικά του κτιρίου αποτελεί

αναμφισβήτητα στοιχείο δανεισμένο απ' τον Πικιώνη, απ' τα έργα για τις κατοικίες του και τη διαδρομή στου Φιλοπάππου. Οι περασιές των ανοιγμάτων, τα παλιότερα ξύλινα συρόμενα κουφώματα, ο χειρισμός των κιγκλιδωμάτων στους εξώστες των ορόφων είναι ξεκάθαρες επιρροές απ' το έργο του Κωνσταντινίδη. Τούτο αποδεικνύεται με μια γρήγορη ματιά στα έργα των «δασκάλων» που μάλιστα πραγματοποιήθηκαν την ίδια περίοδο ή λίγο αργότερα μ' αυτή του εξεταζόμενου κτιρίου. Παράδειγμα η κατοικία Ξύδη (1961) στο Παγκράτι του Κωνσταντινίδη και η κατοικία του Κραντονέλλη στην Πλάκα (1963-64).

Ενταξη

Το κτίριο βρίσκεται σε περιοχή κατεχοχήν κατοικίας, με μικρή εμπορική κίνηση, κυρίως το είδος που χρησιμεύει στην εξυπηρέτηση τοπικών αναγκών (μίνι μάρκετ, ζαχαροπλαστεία, δικηγορικά και ιατρικά γραφεία κτλ). Η οικία Τζαβάρια καθ' όλη τη διάρκεια εξέλιξης, επέκτασης και ολοκλήρωσής της είχε πρωταρχική χρήση κατοικίας με εξαίρεση τον τρίτο όροφο για τον οποίο είχε γίνει εξαρχής η πρόβλεψη και ο σχεδιασμός του ως επαγγελματική στέγη. Συνεπώς, ανέκαθεν η χρήση της ήταν εναρμονισμένη με της περιοχής και πολύ περισσότερο αν σκεφτεί κανείς ότι το μεγαλύτερο τμήμα του σημερινού δομημένου περιβάλλοντος της χτίστηκε και κατοικήθηκε αργότερα απ' τη χρονική περίοδο κατασκευής της ίδιας.

Εικόνα 13

Το 1960, χρονολογία κατά την οποία ολοκληρώθηκαν οι δύο πρώτες στάθμες της κατοικίας, τα γειτονικά κτίρια της περιοχής σύμφωνα με τους κατοίκους, δεν ξεπερνούσαν σε ύψος αυτό των δυο ορόφων. Παρ' όλο που το εξεταζόμενο κτίριο σήμερα έχει το διπλάσιο ύψος από τότε, την περίοδο του πρώτου σταδίου οικοδόμησής του συμβάδιζε απολύτως με το ύψος των γειτονικών του κτιρίων, χωρίς να υποβιβάζεται η ιδιοκτησία κανενός. Μεταπολεμικά όμως μαζί με κάθε προσπάθεια ανάπτυξης του ελληνικού κράτους ήρθε και η εντατική εκμετάλλευση του κάθε τετραγωνικού που πρόσφερε ένα κομμάτι γης. Έτσι τα λαϊκά χαμηλά σπίτια γκρεμίζονται και στη θέση τους χτίζονται πολυκατοικίες. Ήδη το 1984 τα γειτνιάζοντα οικόπεδα με το κτίριο μας, έχουν καλυφθεί από πολυώροφα κτίσματα, τα ίδια που υπάρχουν εκεί μέχρι και σήμερα. Μερικά χρόνια αργότερα θα ολοκληρωθεί και η δεύτερη φάση της κατοικίας πάνω στην ήδη υπάρχουσα, εφόσον υπήρχε και πάλι η πρόνοια να τοποθετηθούν αναμονές που θα υποδέχονταν μελλοντικά επιπλέον ορόφους. Το κτίριο ήρθε στη σημερινή μορφή του το 1993 αλλά το «δάσος» των πολυκατοικιών είχε ήδη επεκταθεί τόσο σε έκταση και ύψος, που δύσκολα θα το χαρακτήριζε κανείς απ' τα ψηλότερα της περιοχής. Έχει τον ελάχιστο δυνατό αριθμό ορόφων που θα κατασκεύαζε κανείς σε πολυκατοικία.

Σε γενικές γραμμές, η οικία Τζαβάρια έχει τα ίδια μορφολογικά χαρακτηριστικά με τις γειτονικές της πολυκατοικίες. Τα μπαλκόνια διαμορφώνονται με μικρή προεξοχή και ταυτόχρονη υποχώρηση των εσωτερικών χώρων και ακολουθεί επίσης τις ίδιες περασιές ορόφων με τα διπλανά του.

Ωστόσο αυτό που το κάνει να διαφέρει παρ' όλες τις φαινομενικά κοινές βάσεις σχεδιασμού με τα διπλανά του, είναι ο χειρισμός των όψεων, των επιφανειών και των υλικών που έχουν επιλεγεί. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, έχουμε το συνδυασμό τριών υλικών: μπετό, ξύλο και λιθοδομή. Η πέτρα και το ξύλο είναι δυο υλικά που πλέον δεν συναντά κανείς συχνά στο κέντρο της Αθήνας, ωστόσο ήταν τα βασικά υλικά της αρχιτεκτονικής δημιουργίας που είχε εδραιωθεί ήδη την περίοδο που σχεδιάστηκε και χτίστηκε το κτίριο μας. Κάνοντας πράξη τα λόγια του Κωνσταντινίδη που μιλούσαν για μια αρχιτεκτονική που «χτίζεται» με τη λογική ενός τόπου, ανάλογα με τα υλικά και τις συνθήκες που εκείνος παρέχει, με τη συναρμογή παραδοσιακών τυπολογιών, υλικών και μορφών σε μια σύγχρονη κατασκευή κατά τον Πικιώνη, δεν είναι να απορεί κανείς γιατί παρ' όλη την εμφανή αντίθεση με τα διπλανά του, ταυτόχρονα ανήκει στον τόπο του σε πλήρη αρμονία με το περιβάλλον του.

Επιρροή στον περιβάλλοντα χώρο- Αξιοποίηση/ εκμετάλλευση στοιχείων οικοπέδου/ περιοχής

Όπως έγινε σαφές παραπάνω, η πολυκατοικία στη γωνία Ασκληπιού και Σ. Κυρήνης είναι ένα από εκείνα τα δημιουργήματα της ελληνικής αρχιτεκτονικής που κατατάσσονται στην κατηγορία των επίκαιρων και άχρονων κτισμάτων, που έχουν την «ιδιότητα» να μοιάζουν σαν αυθόρμητη συνέχεια του περιβάλλοντός τους, φυσικού και τεχνητού, ανεξάρτητα απ' τις συνθήκες και παραμέτρους της αρχικής κατασκευής τους. Και πώς άλλωστε να μην είναι διαχρονικό, όταν η δημιουργία του διαπνέεται απ' τις αρχές της λιτότητας των μέσων έκφρασης και της συνειδητής χρήσης του «τοπικού» υλικού ώστε η ένταξη στη μορφή του τοπίου, έστω και τεχνητού, να προκύπτει αβίαστα, σαν κάτι το εντελώς φυσικό. Η οικία Τζαβάρα αν και στέκει μοναδικό στην περιοχή, δείγμα της εξέλιξης της ελληνικής αρχιτεκτονικής του Κωνσταντινίδη και του Πικιώνη, προκαλεί αναπόφευκτα την προσοχή του περαστικού και δίνει μια εντύπωση του πως θα μπορούσαν να είναι οι ελληνικές πόλεις, σεβόμενες τον τόπο τους και τους ανθρώπους σ' αυτές.

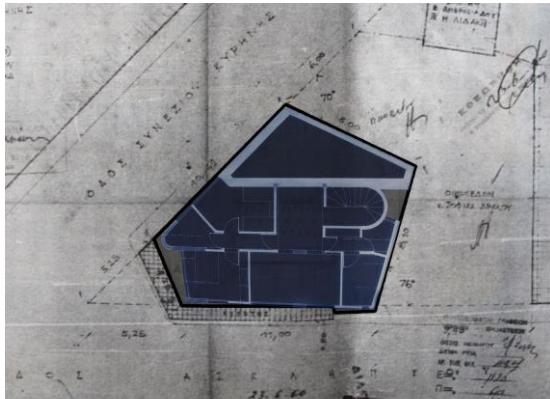
Εικόνα 14

Η συνάφεια με το περιβάλλον που παρουσιάζει το έργο στην τελική του μορφή, είναι σίγουρα αποτέλεσμα και του τρόπου με τον οποίο χειρίστηκαν οι αρχιτέκτονες τα στοιχεία που τους πρόσφερε το οικόπεδο και το ανάγλυφο της περιοχής. Το ακανόνιστο σχήμα του οικοπέδου και οι σύνθετες απαιτήσεις του προγράμματος τελικά οδήγησαν σε ένα αποτέλεσμα με πλήθος ευρηματικών λύσεων. Οι χώροι του προγράμματος χωρίστηκαν σε αυτοτελή διαμερίσματα κατοικιών και επαγγελματικής στέγης, με κάθε όροφο να ακολουθεί δικό του περίγραμμα. Το έδαφος στην περιοχή είναι ιδιαίτερα ανηφορικό και βραχώδες, και ελλείπει κατάλληλων μηχανικών μέσων την περίοδο εκείνη, προέκυπτε πρόβλημα ως προς το σχεδιασμό των δυο πρώτων στάθμεων. Όπως φαίνεται στα σχέδια ισογείου και πρώτου ορόφου, λόγω του βράχου στο πίσω μέρος του οικοπέδου αναγκαστικά περιορίζονταν τα διαθέσιμα τετραγωνικά, χωρίς αυτό

όμως να εμποδίζει τη διαμόρφωση μικρών αλλά εργονομικών χώρων. Το εμβαδόν του κάθε ορόφου αυξάνεται σταδιακά καθώς προχωράμε προς τα πάνω, καλύπτοντας τελικά όλα τα τετραγωνικά του οικοπέδου και επακόλουθα όλες τις απαιτήσεις του ιδιοκτήτη σε χώρους, αποτελεσματικά.

Μορφή- Χρήση- Λειτουργικότητα

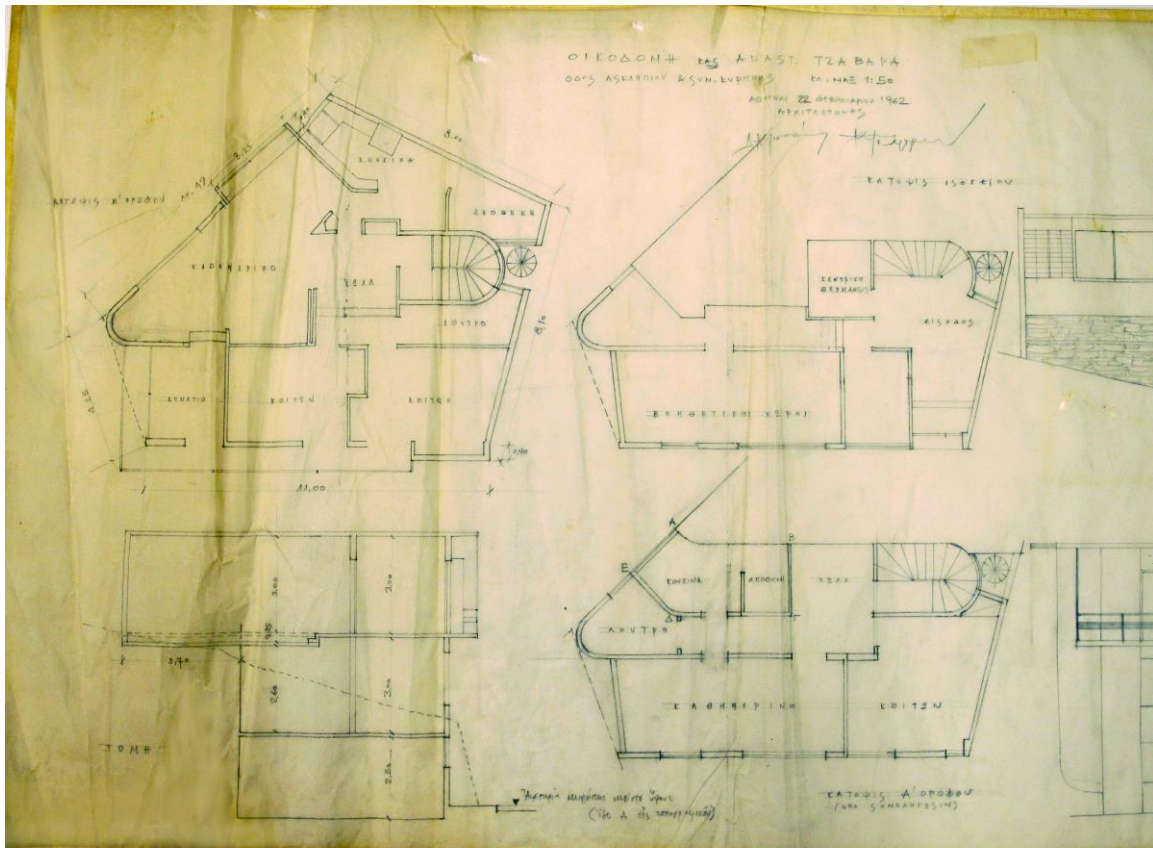
Το εξεταζόμενο κτίριο έχει κυρίαρχη τη λειτουργία της κατοικίας με δευτερεύουσα αυτή της επαγγελματικής στέγης, όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω. Αυτό που ζητείται δηλαδή απ' τους αρχιτέκτονες- δημιουργούς είναι ο συνδυασμός των χρήσεων κατοικίας και επαγγελματικής εργασίας των ιδιοκτητών, με αποτέλεσμα ένα κτίριο που μορφολογικά και λειτουργικά να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες που

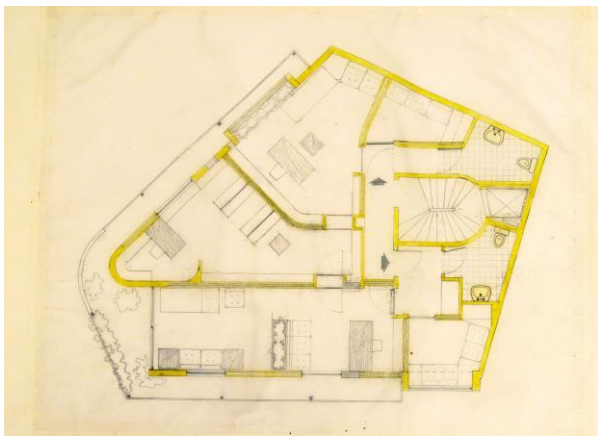
Εικόνα 15: ένταξη μορφής κτιρίου στο οικοπέδο

προκύπτουν απ' τις δυο διαφορετικές αλλά συστεγαζόμενες χρήσεις. Εδώ λοιπόν οι αρχιτέκτονες απελευθερώνονται απ' την αυστηρότητα του μονότονου κανάβου, πράγμα που επιτρέπει ποικίλες αλληλοδιεισδύσεις των πλήρων με τα κενά, χωρίς όμως να χάνεται μια γενική αίσθηση οργάνωσης. Σε γενικές γραμμές το κτίριο ακολουθεί το περίγραμμα του οικοπέδου, αλλά υπάρχουν και προσθήκες στοιχείων που το κάνουν να διαφέρει. Το πιο ενδιαφέρον απ' αυτά είναι ο χειρισμός της όψης επί της συμβολής Ασκληπιού και Σ. Κυρήνης. Η εισαγωγή του καμπύλου στοιχείου στο σχεδιασμό λειτουργεί ως αντιστάθμισμα της «αιχμής» που δημιουργείται στο πίσω μέρος του οικοπέδου, όπου συναντώνται οι μεσοτοιχίες των γειτνιαζόντων πολυκατοικιών. Το καμπύλο αυτό στοιχείο δημιουργεί την εντύπωση της αναδίπλωσης στην όψη και ανάγεται σε κυρίαρχο/ χαρακτηριστικό γνώρισμα της κατοικίας ανάμεσα στα γειτονικά της κτίρια. Ταυτόχρονα επιτυγχάνεται εξισορρόπηση και επαναφορά στο περίγραμμα μέσω της αντιπαράθεσης με το ευθύγραμμο στοιχείο του εξώστη στους ορόφους, που συναντά την καμπύλη υπό γωνία.

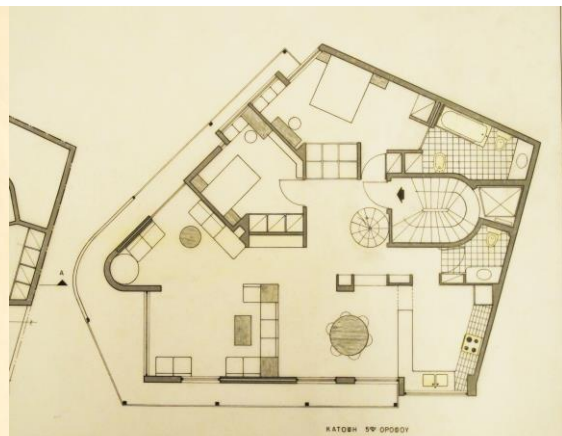
Οι χώροι εσωτερικά αναπτύσσονται ακτινωτά με κέντρο το κλιμακοστάσιο και γύρω απ' το χολ που διαθέτουν τα μεγαλύτερα διαμερίσματα. Ο διαχωρισμός των χώρων σε «ιδιωτικούς» απ' τους πιο κοινόχρηστους είναι σαφής και ορίζεται απ' τον άξονα που περνά απ' το κυλινδρικό στοιχείο της όψης, όπως επίσης διαχωρίζονται σαφώς και οι βοηθητικές απ' τις κύριες λειτουργίες. Οι χώροι σχεδιάζονται σε παράθεση μεταξύ τους, δεν μεταβαίνει δηλαδή κανείς διαδοχικά μέσα απ' το ένα δωμάτιο στον επόμενο, κάτι που προσδίδει σαφήνεια και αμεσότητα στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται κανείς το χώρο και τη λειτουργία του. Παρ' όλα αυτά το ιδιαίτερο σχήμα της κάτοψης οδηγεί στη διαφορετική διάταξη των χώρων στο κάθε διαμέρισμα, με αποτέλεσμα χώροι με την ίδια χρήση να έχουν διαφορετικό προσανατολισμό ανά όροφο. Άμεση συνέπεια αυτού είναι ο διαφορετικός χειρισμός των ανοιγμάτων ανά στάθμη, πράγμα που δίνει στην κατοικία τη μορφή ενός κομψού πρίσματος, γεμάτο εναλλαγές εντυπώσεων, που ξεπερνά το μειονέκτημα της στενής όψης.

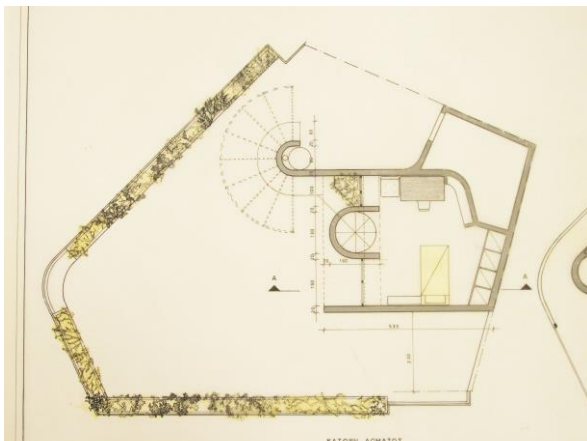
Εικόνα 16: κατώγεις ισογείου, α΄-β΄ στάθμης και τομή

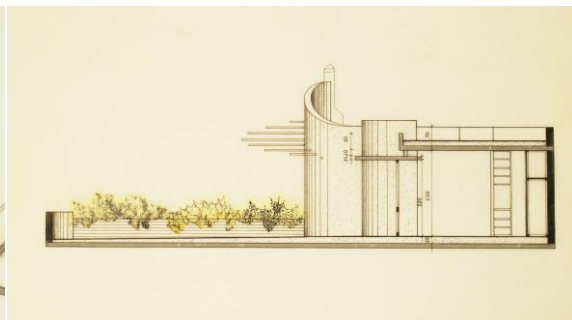
Εικόνα 17: κάτοψη επαγγ. στέγης, 3^{ος} όροφος

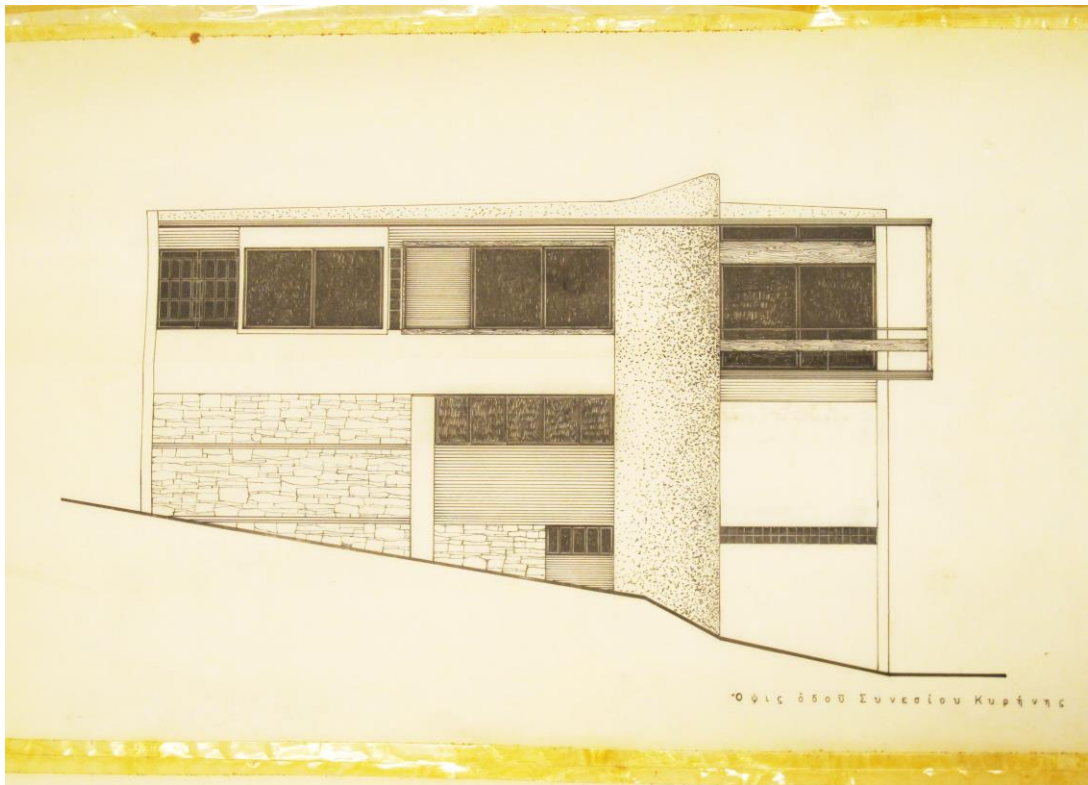
Εικόνα 18: κάτοψη 4^{ου} ορόφου, κατοικία

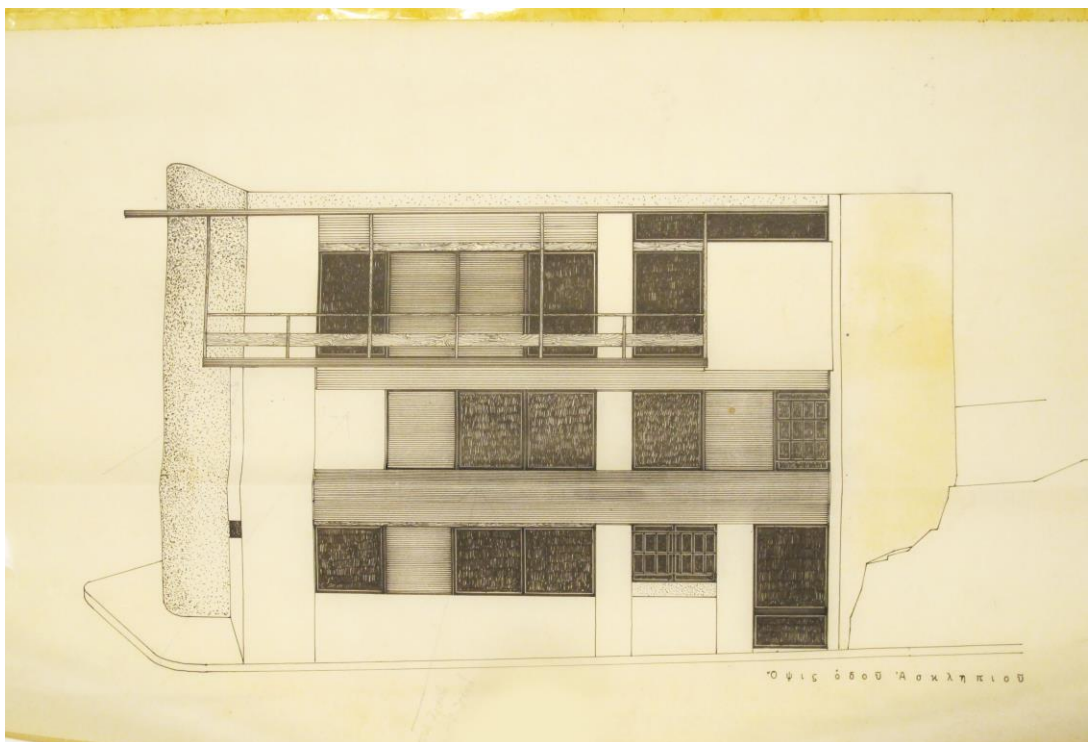
Εικόνα 19: κάτοψη δώματος

Εικόνα 20: τομή δωματος

Εικόνα 21: όψη οδού Συν. Κυρήνης (πρώτη φάση οικοδόμησης)

Εικόνα 22: όψη οδού Ασκληπιού (πρώτη φάση οικοδόμησης)
Πηγή σχεδίων: αρχείο Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής μουσείου Μπενάκη

Κριτήρια:

Τα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέχθηκαν και αναλύθηκαν συγκριτικά τα παραπάνω κτίρια, διαμορφώθηκαν σύμφωνα με τα όσα ακούμε και μαθαίνουμε μέσα απ' τις διαλέξεις, τις παρουσιάσεις, τις διορθώσεις κατά τη διάρκεια των μαθημάτων της σχολής αλλά και από εκθέσεις, παρουσιάσεις και ομιλίες σχετικών με την αρχιτεκτονική στους διάφορους πολιτιστικούς και εκπαιδευτικούς χώρους. Από άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά ειδικού τύπου, από εκπομπές και ντοκιμαντέρ, από πηγές του διαδικτύου, απ' όσα ακούμε και βλέπουμε γύρω μας, απ' όσα διαμορφώνουν την ίδια την καθημερινότητά μας.

Ένταξη: Σύμφωνα με τα ελληνικά λεξικά, ο όρος ένταξη σημαίνει το να γίνεται κανείς μέλος/ μέρος ενός συνόλου. «...Το θεωρητικό και σχεδιαστικό ζήτημα της «ένταξης» αντιμετωπίζεται όχι σαν ειδική περίπτωση αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, αλλά ως καθολική συνθήκη και γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο νοηματοδότησης της αρχιτεκτονικής δημιουργίας σύμφωνα με το οποίο τα αρχιτεκτονικά έργα κατανοούνται και ερμηνεύονται σε σχέση με το κτισμένο και φυσικό περιβάλλον τους και από αυτόν το διάλογο αντλούν το νόημά τους. [...]»

Απ' την εκφώνηση του μαθήματος Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός 6, Σχολή Αρχιτ. Μηχανικών ΕΜΠ

Από τον παραπάνω ορισμό και ερμηνεία της έννοιας της ένταξης στον σχεδιασμό ενός κτιρίου, προκύπτει ότι απ' την αρχή αλλά και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας δημιουργίας του εκάστοτε κτιρίου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και ποτέ να μην αγνοείται το ήδη δομημένο περιβάλλον, τα γνωρίσματα και οι ποιότητες που παρουσιάζει, η ιστορία και οι συνθήκες που το έφεραν στην τρέχουσα κατάσταση, οι λειτουργίες και οι χρήσεις με τις οποίες είναι ήδη επιφορτισμένο. Χωρίς αυτού του τύπου το «διάλογο» μεταξύ παλιού και νέου, όχι μόνο τα κτίρια θα φαίνονταν ανόητες εγκαταστάσεις, αλλά και το αστικό τοπίο θα αποτελούσε ένα ασύνδετο, άναρχο μόρφωμα, χωρίς δεσμούς με τον τόπο, το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Ο όρος ένταξη σχεδιαστικά, πιο πρακτικά μπορεί να αναλυθεί σε «χειροπιαστά» μεγέθη, με τα οποία συνειδητά ή ασυνείδητα κρίνουμε και αξιολογούμε το κτιστό περιβάλλον. Τέτοια είναι η συνάφεια του νέου με τα υπάρχοντα κτίρια -δηλαδή το σχήμα, ο όγκος, η επεξεργασία της μορφής, η υλικότητα-, η συνέχεια του αστικού μετώπου, η σχέση νέας και υπάρχόντων χρήσεων. Είναι «μεγέθη» που ίσως εξηγούν γιατί ένα κτίριο φαίνεται «αυτοφύες» στο περιβάλλον του ή όχι, αν είναι καλαίσθητο ή ακαλαίσθητο, γιατί ένα κτίριο γραφείων είναι παράταιρο σε μια περιοχή κατοικίας.

Επιρροή στον περιβάλλοντα χώρο: Ένα κτίριο με την εγκατάστασή του σε έναν τόπο, ανεξάρτητα απ' το βαθμό συνάφειας ή μη με τα γειτονικά του, επιφέρει αλλαγές, θετικές και αρνητικές, στο περιβάλλον του. Η επίδραση, συνεπώς του κάθε κτιρίου στο περιβάλλον του εξαρτάται αρχικά απ' τα στοιχεία του ίδιου του κτιρίου, δηλαδή αριθμός ορόφων, σχήμα, όγκος, και στη συνέχεια απ' τη χρήση

που θα στεγάζει και τις απαιτήσεις για τη λειτουργία του. Έτσι για παράδειγμα, μια καλαισθητή πολυκατοικία ίσως δώσει το έναυσμα για τη δημιουργία κι άλλων, εξίσου καλαισθητών κατοικιών. Αθλητικές εγκαταστάσεις ή ένα κτίριο εμπορικής χρήσης μπορεί να έχει θετική επίδραση σε μια εμπορική/ τουριστική περιοχή προσελκύοντας κόσμο, ένα κτίριο γραφείων να τονώσει την επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά την ίδια στιγμή αν τοποθετηθούν σε μια περιοχή κατοικίας, θα φέρουν τα αντίθετα αποτελέσματα. Υποβαθμίζονται μικρότερες ή χαμηλότερες ιδιοκτησίες, οι μικροί δρόμοι της γειτονιάς ασφυκτιούν, η χρήση της κατοικίας διαταράσσεται και συρρικνώνεται. Θα πρέπει συνεπώς να δίνεται σημασία σ' αυτούς τους συσχετισμούς χρήσης - μορφής - περιοχής, διότι μέσα απ' αυτούς διαμορφώνεται το βιοτικό μας επίπεδο αλλά και η εικόνα των πόλεων.

Αξιοποίηση στοιχείων οικοπέδου- περιοχής: Όταν καλείται κανείς να σχεδιάσει ένα κτίριο σε δεδομένο οικόπεδο υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη, οι οποίοι εξαρτώνται από την τοποθεσία προς οικοδόμηση και βρίσκονται σε συνάρτηση με τους διάφορους πολεοδομικούς κανονισμούς. Τέτοιοι παράγοντες είναι το σχήμα του οικοπέδου και τα επιτρεπόμενα τετραγωνικά κάλυψης, το είδος και το ανάγλυφο του εδάφους, ο προσανατολισμός, τοπόσημα που μπορεί να υπάρχουν και η πρόσβαση στο οικόπεδο. Μερικά απ' αυτά τα στοιχεία σε ορισμένες περιπτώσεις συνιστούν περιοριστικούς παράγοντες αντί να προσφέρουν δημιουργικές επιλογές, ειδικά στις περιπτώσεις οικοδόμησης αστικών περιοχών. Η προσπάθεια ανάπτυξης οικοδομικής δραστηριότητας στη χώρα με σκοπό την αναθέρμανση της οικονομίας κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου, προϋπέθετε την εξάπλωση της μικρής ιδιοκτησίας γης σε πλατειές κοινωνικές ομάδες. Η λύση που βρέθηκε, προκειμένου να καταστεί δυνατή η αγορά γης από όλο και περισσότερα κοινωνικά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας, ήταν ο κατακερματισμός σε μεγάλη έκταση της ιδιοκτησίας της αστικής γης. Έτσι στοιχεία όπως ο προσανατολισμός και η χωροθέτηση του κτιρίου στο οικόπεδο, είναι προκαθορισμένα και μη αναστρέψιμα.

Άμεση συνέπεια των παραπάνω είναι το γεγονός ότι όλα τα στοιχεία που προσφέρει μια τοποθεσία, περιοριστικά ή μη, συμβάλλουν στη διαμόρφωση της συνολικής εικόνας του κτιρίου, καταδεικνύουν το βάθος της μελέτης που προηγήθηκε και τελικά έχουν μεγάλη σημασία για την αξιολόγηση του κτιρίου, αναλόγως αν λήφθηκαν υπόψη και αν ερμηνεύτηκαν σωστά.

Μορφή- χρήση: Η λέξη μορφή είναι ένας όρος περιεκτικός με πολλές σημασίες. Περιέχει την έννοια της τρισδιάστατης μάζας ή όγκου. Μπορεί να αναφέρεται σε μια αναγνωρίσιμη εξωτερική εμφάνιση ή στη φυσική κατάσταση ενός υλικού. Στην αρχιτεκτονική ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η επίσημη δομή ενός έργου, ο τρόπος διευθέτησης και συντονισμού των στοιχείων και των τμημάτων μιας σύνθεσης ώστε να παράγουν μια κατανοητή εικόνα, ένα κτίριο.

Η χρήση αναφέρεται στη λειτουργία που καλείται να στεγάσει το κτίριο και είναι συχνά ένα «μέγεθος» μεταβαλλόμενο στη διάρκεια ύπαρξης του κάθε οικοδομήματος. Η χρήση του κτιρίου, άμεσα συνδεδεμένη με το κτιριολογικό

πρόγραμμα, όχι μόνο καθορίζει τη μορφή αλλά και η ίδια εξίσου καθορίζεται από εκείνη. Αποτελούν δυο στοιχεία στο σχεδιασμό με άμεση αλληλεπίδραση.

Στην προκείμενη εργασία αναλύθηκαν κτίρια που σχεδιάστηκαν έχοντας γνωστή τη χρήση που θα στεγάζονταν εξ αρχής. Στη μεν πολυκατοικία της Ασκληπιού η χρήση έχει διατηρηθεί ίδια με αυτή που προβλέφθηκε, σ' αυτήν όμως επί της Αγ. Ισιδώρου όχι μόνο δεν τηρήθηκε αλλά τμήμα του κτιρίου άλλαξε χρήση χωρίς όμως να γίνουν οι απαραίτητες μετατροπές. Αγνοήθηκε δηλαδή, πλήρως η μορφή και η αλληλένδετη σχέση της με τη χρήση με αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία του χώρου, αλλά και της καθημερινότητας των ενοίκων. Αποτελεί συνεπώς, αναφαίρετο κριτήριο η σχέση μορφής και χρήσης, κατά την αξιολόγηση ενός κτιρίου, εφόσον αυτή καταδεικνύει το κατά πόσο συνδυάστηκαν σωστά τα διαθέσιμα στοιχεία και ευκαιρίες για την παραγωγή του καλύτερου δυνατού, καλαίσθητου αλλά και λειτουργικού, αποτελέσματος.

Λειτουργικότητα- σχέσεις χώρων: Η λειτουργία που καλείται να στεγάσει ένα κτίριο είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας που συμβάλει κατά κύριο λόγο στη διαμόρφωση του αρχιτεκτονικού χώρου, αλλά και ο λόγος ύπαρξης του σε πολλές περιπτώσεις. Είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων που ο χρήστης του αρχιτεκτονικού έργου επιτελεί μέσω αυτού. Η λειτουργικότητα ενός χώρου συνδέεται άμεσα με τη χρήση του και αυτή με τη μορφή. Η μορφή ενός αρχιτ. έργου παρέχεται απ' το πλήρες και το κενό, τα οποία καθορίζονται απ' το ζωτικό χώρο που στεγάζει τη λειτουργία η οποία εξαρτάται απ' τη χρήση. Άρα η κτιστή πραγματικότητα που βλέπουμε γύρω μας, είναι αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης και αμφίδρομης σχέσης μεταξύ πολυσήμαντων και συχνά μεταβαλλόμενων εννοιών που προβάλλεται στα υλικά μέσα προκειμένου να υλοποιηθεί. Συνεπώς, το κατά πόσο ο διαμορφωμένος χώρος ανταποκρίνεται αποτελεσματικά και με το βέλτιστο τρόπο στις ανάγκες που προκύπτουν απ' τη χρήση του, δηλαδή αν προκύπτει μέγιστη λειτουργικότητα απ' τη διάταξη και την οργάνωση του χώρου, είναι βασικό στοιχείο αξιολόγησης αλλά και σχεδιασμού.

Τα κτίρια που εξετάστηκαν στην προκείμενη εργασία σχεδιάστηκαν απ' τους δημιουργούς τους λαμβάνοντας υπόψη μια συγκεκριμένη λειτουργία για το καθένα. Η πολυκατοικία στην Αγ. Ισιδώρου που η αρχική χρήση άλλαξε, δεν υπόκειται στις περιπτώσεις όπου οι μετατροπές που πραγματοποιούνται είναι προβολή του προσωπικού στοιχείου του χρήστη στο χώρο του. Πρόκειται για μια προσπάθεια εγκατάστασης μιας χρήσης που είναι αντιθετική με την αρχική σε έναν μη ευπροσάρμοστο χώρο. Το αποτέλεσμα είναι μη λειτουργικοί χώροι και δυσκολία στην ικανοποίηση των αναγκών των χρηστών. Κατά συνέπεια, έργα κατά τα οποία παραλείπεται η έννοια της λειτουργικότητας και η σχέση της με τη χρήση και τη μορφή, αποτυγχάνουν στην εκπλήρωση του πρωταρχικού στόχου για την εύρεση της βέλτιστης λειτουργικής λύσης και συνεπώς, κάθε άλλο παρά μπορούν να θεωρηθούν παραδείγματα αρχιτεκτονικής προς μίμηση.

Βιβλιογραφία:

- Τα Επτά Βιβλία της Πολεοδομίας, Α. Καρύδης, Εκδ. Παπασωτηρίου, Αθήνα 2008
- Νεοελληνική Αρχιτεκτονική, Δ. Φιλιππίδης, Εκδ. Μέλισσα, Αθήνα 1984
- Αρχιτεκτονική Μορφή, Χώρος και Διάταξη, Francis D. K. Ching, Εκδ. Ίων, Αθήνα 2006
- Μαθήματα για Σπουδαστές της Αρχιτεκτονικής, Herman Herzberger, Εκδ. ΕΜΠ, Αθήνα 2002
- Η Αρχιτεκτονική στη Σύγχρονη Εποχή, Π. Τουρνικιώτης, Εκδ. Futura, Αθήνα 2006
- Η Αρχιτεκτονική και η Κριτική, Α. Γιακουμάτος, Εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 2001
- Δ. Αντωνακάκης, Βιογραφικό υπόμνημα, Αθήνα 1978